

STEM VAN KINDEREN AAN DE JEUGDZORGTAFELS

ANALYSE HOE ORGANISATIES DIE INVLOED HEBBEN OP HET JEUGDZORGBELEID
DE INBRENG VAN KINDEREN EN JONGEREN MEENEMEN

STEM VAN KINDEREN AAN DE JEUGDZORGTAFELS

Analyse hoe organisaties met invloed op het jeugdzorgbeleid de inbreng van kinderen en jongeren meenemen

Mei 2025

Aan de hand van gesprekken met 32 stakeholders, jongerenorganisaties en organisaties die opkomen voor jongeren en 19 jongeren is deze analyse tot stand gekomen. De inhoud is met zorg samengesteld, de kinderen op de foto's in dit document zijn modellen en hebben geen relatie met de geïnterviewden of met de jeugdzorgsector.

VOORWOORD

Te veel kinderen die zorg en ondersteuning nodig hebben, worden in de jeugdzorg te laat of niet goed geholpen. Bij het zoeken naar oplossingen voor dit probleem, sneeuwt de positie van het kind vaak onder ten opzichte van andere belangen. Daarbovenop wordt er in de jeugdzorg onvoldoende naar kinderen en jongeren zelf geluisterd.

Dat de uitvoering van de jeugdzorg tekortschiet voor een deel van de jongeren, daar is iedereen het over eens. Maar dat de belangen van kinderen niet vooropstaan in de gesprekken die worden gevoerd over de uitvoering van bijvoorbeeld de Hervormingsagenda Jeugd en Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming, lijkt een 'roze olifant' in de kamer. In deze gesprekken blijken vaak financiële, organisatorische en verantwoordelijkheidsbelangen de boventoon te voeren.

Zo zegt één van de geïnterviewde organisaties: "Als we niet oppassen, zijn we 24/7 bezig met jeugdzorg zonder dat we kinderen zien". Het is de hoogste tijd om daar verandering in te brengen en in alle gesprekken die er gaande zijn over de veranderingen in de jeugdzorg de belangen van kinderen echt centraal te stellen, om zo te zorgen dat kinderen de best mogelijke hulp krijgen.

De verantwoordelijkheid om de inbreng van jongeren te betrekken en hun positie goed naar voren te brengen, ligt zowel bij het Rijk als andere stakeholders. De mate waarin dit gebeurt door stakeholders is onvoldoende in beeld. UNICEF Nederland heeft dit onderzocht door gesprekken te voeren met 32 betrokken stakeholders, waaronder jongerenorganisaties en organisaties die opkomen voor jongeren en 19 jongeren. Hieruit blijkt dat jongeren onvoldoende worden betrokken en de belangen onvoldoende naar voren komen in de gesprekken over verbeteringen in de jeugdzorg.

We waarderen de openheid en het vertrouwen dat stakeholders ons hebben gegeven. Bovenal waarderen we de tijd die jongeren vrij maakten om openhartig met ons van gedachten te wisselen. Met hun inzichten bieden we in deze analyse vanuit kinderrechtenperspectief handvatten om kinderen en jongeren beter te betrekken, en stakeholders te motiveren om het gesprek over de verbeteringen in jeugdzorg in de eerste plaats te laten gaan over wat kinderen en jongeren nodig hebben. Zodat er een jeugdzorg wordt gebouwd waarin kinderen worden gehoord en de hulp een positieve impact heeft op hun ontwikkeling.

Suzanne Laszlo
Directeur UNICEF Nederland

Inleiding.....	7
Begrippenlijst	9
Deel 1.	11
1. De verantwoordelijkheid van het Rijk	12
2. De verantwoordelijkheid van stakeholders	14
3. Conclusie en aanbevelingen	21
Deel 2.	24
1. De adviezen van jongeren aan stakeholders	25
1.1 De voorbereiding: een sterke basis voor impactvolle jeugdparticipatie	25
1.2 Het contact: in gesprek of andere methoden	28
1.3 Terugkoppeling en nazorg: hoe nu verder?.....	30
Bijlage 1. Lijst met geïnterviewde organisaties	32
Bijlage 2. De negen voorwaarden voor betekenisvolle participatie.....	33
Colofon	35

Om te zorgen dat kinderen de best mogelijke zorg ontvangen, moeten de belangen van kinderen centraal staan in de gesprekken over verbeteringen in de jeugdzorg. Het Rijk heeft hier een verantwoordelijkheid in, maar UNICEF Nederland ziet hier ook een verantwoordelijkheid voor de stakeholders aan tafel. Organisaties, zoals Jeugdzorg Nederland, de Raad voor de Kinderbescherming, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) of Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ), denken mee over veranderingen in de jeugdzorg. Zij hebben daarmee directe invloed op de leefwereld en leefomgeving van kinderen en jongeren. Zij zijn dan ook hard nodig om de belangen van jongeren een centrale plek te geven in de gesprekken over de jeugdzorg.

“We verwachten van het ministerie dat zij zorgen voor goed beleid en participatie van kinderen, maar wat kunnen we eigenlijk van ze vragen? En waar begint en stopt onze verantwoordelijkheid?”

Dit is de reden dat UNICEF Nederland met deze analyse inzichtelijk maakt in hoeverre stakeholders de inbreng van jongeren betrekken in hun werk en in hoeverre zij zich medeverantwoordelijk voelen om de positie van jongeren naar voren te brengen aan de jeugdzorgtafels. De uitkomst is zorgelijk: de analyse laat zien dat stakeholders onvoldoende kinderen en jongeren betrekken en de positie van kinderen en jongeren nauwelijks naar voren brengen aan de jeugdzorgtafels terwijl zij zich daar wel verantwoordelijk voor voelen. De quotes opgenomen in Deel 1 van deze analyse illustreren de anonieme ervaringen van stakeholders hierover. Deel 2 bevat anonieme quotes van (ervaringsdeskundige) jongeren.

Met deze analyse wil UNICEF Nederland het bewustzijn bij stakeholders vergroten over hun rol en hun mogelijkheden om de inbreng van kinderen mee te nemen in hun dagelijkse werk en naar de jeugdzorgtafels. Om er zo aan bij te dragen dat de belangen en de rechten van kinderen meer centraal komen te staan bij de jeugdzorgtafels, kinderen echt gezien worden en kinderen de hulp krijgen die zij nodig hebben.

“Het poldermodel van Nederland heeft directe negatieve invloed op kinderen. Want daardoor worden beslissingen die nodig zijn niet of te laat genomen.”

Opzet en methode van de analyse

De vraag die in deze analyse centraal staat is:

In hoeverre nemen stakeholders de inbreng van kinderen en jongeren mee in hun organisatie en naar de jeugdzorgtafels?

UNICEF Nederland heeft voor deze analyse gesproken met de belangrijkste stakeholders die invloed hebben op het jeugdzorgbeleid, denk hierbij aan de VNG, Jeugdzorg Nederland, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, de Raad voor de Kinderbescherming en Associatie Wijkteams. Veelal belangenorganisaties of controlerende organisaties.¹ Deze stakeholders zijn benaderd op basis van beleidsstukken en uitvraag bij organisaties. In de gesprekken met stakeholders stonden vragen over invloed, verantwoordelijkheid en het betrekken van kinderen en jongeren centraal.

1. Zie voor de volledige lijst bijlage 1.

Daarnaast is met organisaties gesproken die (mede) voor kinderen en jongeren opkomen. In verschillende jongerensessies reflecteerden 19 jongeren, met en zonder ervaring in de jeugdzorg, en vier vertegenwoordigers van jongerenorganisaties op de eerste conclusies van de analyse. Ook gaven zij adviezen om de inbreng van jongeren bij stakeholders te verbeteren. UNICEF Nederland heeft niet gesproken met gemeenten, aanbieders of individuele personen die ook invloed hebben op de veranderingen in de jeugdzorg. In deze analyse is gefocust op de stakeholders die, als vertegenwoordigers, betrokken zijn bij de jeugdzorgtafels.

Deel 1 bevat drie hoofdstukken. In hoofdstuk 1 wordt beschreven hoe het Rijk haar verantwoordelijkheid invult om jongeren te laten meepraten over de veranderingen in de jeugdzorg. Hoofdstuk 2 laat zien dat stakeholders ook een verantwoordelijkheid hebben om de inbreng van kinderen en jongeren te betrekken in hun interne beleid en mee te nemen naar de jeugdzorgtafels. Daarnaast geeft dit hoofdstuk de conclusies weer van de gesprekken met de 32 stakeholders, jongerenorganisaties en organisaties die opkomen voor jongeren. Hoofdstuk 3 bevat een conclusie en aanbevelingen vanuit UNICEF Nederland.

Veel stakeholders gaven aan dat zij niet goed weten hoe zij kinderen en jongeren kunnen betrekken. Daarom is een belangrijk onderdeel van deze analyse de adviezen van jongeren aan stakeholders over hoe zij kinderen en jongeren beter kunnen betrekken in hun werk. Deze zijn te vinden in deel 2.

Kinderrechten onder druk in de jeugdzorg

Dat kinderrechten in de jeugdzorg onder druk staan is niet nieuw. Diverse onderzoeken van bijvoorbeeld de Algemene Rekenkamer, de Inspecties en Jeugdautoriteit tonen dit aan en laten zelfs zien dat de situatie op sommige plaatsen verslechtert.² Denk aan onder andere wachtlijsten, veiligheid in instellingen, toegang tot onderwijs. Ook wordt er te weinig naar de omgeving van het kind gekeken, terwijl dit nu juist in grote mate het welzijn van een kind beïnvloedt.³ Hierdoor krijgen niet alle kinderen Nederland de hulp die zij nodig hebben.

Uit het recente Inspectierapport en het rapport van de Nationale- en Kinderombudsman blijkt specifiek dat er in de jeugdzorg onvoldoende naar kinderen en jongeren zelf geluisterd wordt.⁴

Het VN-Kinderrechtenverdrag geeft kinderen het recht op een zo goed mogelijke ontwikkeling in alle fases van hun leven, ook in een situatie wanneer een kind of gezin extra zorg en ondersteuning nodig heeft. UNICEF Nederland kan niet anders dan tot de conclusie komen dat de rechten van kinderen in de jeugdzorg ernstig onder druk staan en in bepaalde gevallen zelfs geschonden worden.

2. www.jeugdautoriteit.nl/actueel/nieuws/2024/10/08/jeugdautoriteit-continuïteit-jeugdhulp-steeds-meer-in-gevaar

3. Raad voor de Samenleving, Kinderen uit de knel, december 2023, www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2023/12/06/kinderen-uit-de-knel

4. Nationale Ombudsman en Kinderombudsman, Participatie vanaf de zijlijn en Inspectierapport pleegmeisjes Vlaardingen, www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/01/30/tk-kabinetsreactie-inspectierapport-incident-pleegmeisje-vlaardingen, www.kinderombudsman.nl/system/files/inline/NO_KOM%20Rapport%20Participatie%20aan%20de%20zijlijn%2006112024_0.pdf

BEGRIPPENLIJST

Belang van het kind

Bij alle beslissingen die kinderen en jongeren aangaan, moeten hun welzijn en rechten vooropstaan. Dit begrip wordt ingevuld door alle kinderrechten. Instrumenten zoals de Kinderrechtentoets⁵ voor beleid en het Beste besluit van het kind⁶ voor individuele beslissingen, kunnen helpen om het belang van het kind in te vullen.

Ervaringsdeskundige

Iemand die door persoonlijke ervaring deskundig is geworden op een bepaald gebied, in dit geval de jeugdzorg. Diegene is getraind om breder het gesprek aan te gaan dan alleen op basis van zijn eigen ervaringen.

Inbreng meenemen

Een proces waarbij volwassenen zijn geïnformeerd over wat kinderen en jongeren belangrijk vinden en hier ook daadwerkelijk wat mee doen.

Jeugdparticipatie

Een proces waarin kinderen en jongeren meedenken, meepraten en meebeslissen over zaken die hen aangaan.

Jeugdzorgtafel

De gesprekstafels van het Rijk waar beslissingen worden genomen over (de hervorming van) de jeugdzorg en de uitvoering van deze beslissingen.

Jongere

Iedereen onder de 18 jaar. In deze analyse worden kinderen en jongeren afwisselend gebruikt, bij beide benamingen gaat het om minderjarigen.

Jongerenorganisatie

Een organisatie door en voor jongeren. Daarnaast zijn er ook organisaties die opkomen voor de belangen van jongeren.

Kinderrechtentoets

Een proces waarbij wet- en regelgeving en beleid worden beoordeeld op de impact ervan op de rechten en het welzijn van kinderen.

Leefwereldtoets

Een instrument waarmee bij kinderen, jongeren en opvoeders inbreng en ervaringen worden opgehaald om na te gaan of het voorgenomen beleid daadwerkelijk leidt tot merkbare verbeteringen in hun leefwereld.

Rijk

De Rijksoverheid of centrale overheid, ook wel het onderdeel van de Nederlandse overheid dat wettelijke taken heeft op landelijk niveau.

Stakeholder

Een organisatie die invloed heeft op het landelijke jeugdzorgbeleid, veelal belangenorganisaties of controlerende organisaties.

⁵ www.kinderrechtentoets.nl

⁶ www.kinderombudsman.nl/uitleg-stappenplan-het-beste-besluit-voor-het-kind

De rechten van kinderen

In de jaren tachtig is uitgebreid gesproken over hoe we als wereld recht doen aan de kindergerechten. Uit die discussie ontstond het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind, waarin staat wat er minimaal nodig is voor kinderen om goed op te kunnen groeien. Dit VN-Kinderrechtenverdrag geldt ook in Nederland voor alle kinderen. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste thema's die samenhangen met de rechten van kinderen in de jeugdzorg.

Vrijheid van opvoeding

In het VN-Kinderrechtenverdrag komt duidelijk naar voren dat ouders verantwoordelijk zijn voor de zorg en opvoeding van hun kinderen. Ouders hebben vrijheid in die zorg, begeleiding en opvoeding. Maar zij moeten wel prioriteit geven aan het belang van het kind, kinderrechten respecteren, zorgen dat het naar school gaat, rekening houden met het ontwikkelingsniveau van het kind en het kind beschermen tegen mishandeling en verwaarlozing.

Ondersteuning overheid

De overheid heeft de verantwoordelijkheid om bij het opgroeien van kinderen te zorgen voor voorzieningen, hulp en ondersteuning als dat nodig is. Dit is geen gunst of verdienste afhankelijk van de goedheid van volwassenen, maar iets waar kinderen op basis van het VN-Kinderrechtenverdrag recht op hebben.

Ingrijpen overheid

Op basis van het VN-Kinderrechtenverdrag kan de overheid ingrijpen in de vrijheid van ouders om een kind te beschermen. Het ingrijpen van de overheid in het gezinsleven is een verregaande bemoeienis die vraagt om een zeer zorgvuldige uitvoering. Daarom moet de overheid onder andere zorgen dat instellingen, diensten en voorzieningen voor kinderen de rechten van kinderen respecteren, veilig en gezond zijn, beschikken over voldoende geschikte en deskundige mensen en zorgen voor goed toezicht hierop. Kinderen moeten de mogelijkheid hebben om hun mening hierover te geven.

Participatie

In het VN-Kinderrechtenverdrag komt naast bescherming en speciale voorzieningen ook heel duidelijk naar voren dat kinderen serieus genomen moeten worden. Kinderen hebben net als alle andere mensen op de wereld het recht op een eigen mening. Maar de kans dat volwassenen daar naar vragen en het vervolgens ook serieus nemen is niet erg groot. Daarom is afgesproken dat kinderen het recht hebben om gehoord te worden in zaken die hen raken. In overeenstemming met de leeftijd en hun ontwikkeling wordt deze mening meegenomen. Het recht van kinderen om gehoord te worden is geen doel op zich, maar een middel om kinderrechten in de praktijk te brengen.

Belang van het kind voorop

Eén van de belangrijke afspraken uit het VN-Kinderrechtenverdrag is dat het belang van het kind voorop staat in de besluitvorming. Besluitvorming moet daarom beter worden afgestemd op de ontwikkeling en rechten van kinderen. Dit betekent niet dat het belang van het kind altijd doorslaggevend is, maar wel dat in de besluitvorming altijd gekeken moet worden naar: wat het belang van het kind is, hoe dit belang wordt meegewogen en waarom er (eventueel) in afwijking van het belang van het kind is besloten. Dit verplicht om alles op alles te zetten om te kijken naar wat er wél mogelijk is en transparant te zijn over waar de prioriteiten liggen. Zodoende zijn politici, beleidsmakers en bestuurders ook aanspreekbaar op hun belangenafweging.

DEEL 1.

1. De verantwoordelijkheid van het Rijk

Het Rijk heeft een verantwoordelijkheid om bij de ontwikkeling van beleid en wetgeving de inbreng van kinderen en jongeren te betrekken. Artikel 12 van het VN-Kinderrechtenverdrag en de uitleg van het VN-Kinderrechtencomité in General Comment 12 over het recht om gehoord te worden geven hiervoor de basis.⁷ De inbreng van de jeugd betrekken gaat verder dan jongeren uitnodigen voor gesprekstafels. Betekenisvolle inbreng gaat onder andere over een goede voorbereiding, serieus nemen wat jongeren belangrijk vinden, waar zij tegenaan lopen, hoe zij verbeteringen en resultaten ervaren, het daadwerkelijk in overweging nemen van hun inbreng en terugkoppelen wat ermee gedaan is. In de volgende paragrafen gaan we in op hoe de Rijksoverheid deze plicht in de praktijk invult en op hoe stakeholders en jongeren deze participatie ervaren.

Nationale Jeugdstrategie

Momenteel wordt er rijksbreed gewerkt aan de Nationale Jeugdstrategie, waar het kabinet een domein-overstijgende, langetermijnvisie ontwikkelt op jongeren van 12 tot 29 jaar. Onderdeel hiervan is beleidsmakers ondersteunen bij het optimaal betrekken van jongeren in besluitvorming en beleidsprocessen. Specifiek rondom de jeugdzorg zijn op dit moment de Hervormingsagenda Jeugd en het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming de belangrijkste trajecten op rijksniveau ter verbetering van de jeugdzorg. Daaromheen en daaruit voortvloeiend zijn verschillende overleggremia actief. In dit hoofdstuk wordt in grote lijnen beschreven hoe kinderen en jongeren hierbij door het Rijk zijn betrokken. De informatie is gebaseerd op gesprekken met stakeholders, jongerenorganisaties, jongeren, beleidstukken en input van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het ministerie van Veiligheid en Justitie (J&V).

Hervormingsagenda Jeugd

Gedurende de looptijd van de Hervormingsagenda Jeugd 2023 – 2028 bij het ministerie van VWS is er financiering beschikbaar voor het meedenken van jeugdigen en ouders bij de hervormingen in de jeugdzorg.⁸ Het Implementatieplan Hervormingsagenda Jeugd geeft de controlerende structuur weer.⁹ De verschillende projectgroepen die daar onder vallen hebben allen (behalve de financieringssystematiek)

jongerenvertegenwoordigers aan tafel, via de organisaties NJR, MIND, Ieder(in), ExpEx of Generation YouthCare. Zij zijn meerderjarig en vertegenwoordigen het cliëntenperspectief, van zowel ouders als jongeren. Binnen de controlerende structuur van de Hervormingsagenda Jeugd, waar wordt gestuurd op de uitvoering van de agenda, hebben vertegenwoordigers van cliëntenorganisaties MIND en Ieder(In) een plek als lid van de Vijfhoek in de stuurgroep en het Bestuurlijk Overleg.¹⁰ De NJR kent in de governance een bijzondere adviseursstatus; zij denken mee maar hebben geen uitvoerende verantwoordelijkheid. Deze rol vervult NJR gedurende de gehele looptijd van de Hervormingsagenda. Ook organiseert NJR op verzoek van VWS af en toe een sessie waarin nadrukkelijk bij jongeren inbreng wordt opgehaald. Dit heeft onder andere geleid tot het rapport Jongerenperspectief op de Hervormingsagenda Jeugd.¹¹ Daarnaast is er een Leefwereldtoets gemaakt om bij beleidsvoornemens inbreng op te halen van jongeren en ouders. Ook zal de toets worden gebruikt om op te halen of de ingevoerde veranderingen daadwerkelijk leiden tot merkbare verbeteringen in de leefwereld van jongeren.

“Eerst was het veel mensen informeren en overtuigen dat participatie belangrijk is, nu zijn er meer mensen die echt willen.”

7. General Comment No. 12 (CRC/C/GC/12, 2009), para. 12, 118, 122, www.kinderrechten.nl/general-comment-nr-12-over-het-recht-om-gehoord-te-worden/.

8. Tweede Kamerstukken 2024–2025, 36 546 nr. 7, p. 68

9. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Ministerie van Justitie en Veiligheid, Implementatieplan Hervormingsagenda Jeugd (november 2023), p. 32, en Procesplan Hervormingsagenda Jeugd (oktober 2024), sheet 39, www.voordejeugdenhetgezin.nl

10. De inhoudelijke richting van de Hervormingsagenda wordt bepaald in samenspraak met de partijen in het veld, de zogeheten Vijfhoek, bestaande uit aanbieders, professionals, cliëntenorganisaties, VNG / gemeenten en het Rijk.

11. NJR (2023.). Jongerenconsultaties Hervormingsagenda Jeugd. www.njr.nl/nl/verhalen/jongerenconsultaties-hervormingsagenda-jeugd/

Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming

Bij het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming van het ministerie J&V bestaat één vijfde van het programmateam uit ervaringsdeskundigen, in totaal vier. Twee daarvan zijn ook actief bij ExpEx, waar zij nog dagelijks in gesprek zijn met jeugdigen. De ervaringsdeskundigen geven gevraagd en ongevraagd advies, participeren in de werkgroepen en dragen bij aan de communicatie van het programma. Ook werken zij aan eigen doelen, zoals het verhogen van de inzet van ervaringsdeskundigheid in de jeugdzorg en het bespreekbaar maken van de ervaring van professionals zelf. Daarnaast is er een community van mensen met ervaring (zowel vanuit de volwassen kant als vanuit jeugd) die als klankbord dient.

Het Toekomstscenario omvat verschillende deelopgaven met aangewezen trekkers en een eerste en een tweede ring van betrokkenen. Ervaringsdeskundigen zijn betrokken bij deze opgaven van het programma en bij proeftuinen. Daarbij is nog niet vastgelegd hoe zwaar de adviezen of inbreng van ervaringsdeskundigen meewegen. Voor de adviezen van de partners is vastgesteld dat de adviezen zwaarwegend zijn en bij besluitvorming worden meegenomen in de voorbereidende stukken.

Wetsvoorstellen

Op dit moment zijn er twee wetsvoorstellen rondom de jeugdzorg: het wetsvoorstel Versterking Rechtsbescherming in de jeugdbescherming en het wetsvoorstel Verbetering beschikbaarheid jeugdzorg.¹² Bij beide wetsvoorstellen is geen leefwereldtoets of kinderrechtentoets gedaan.¹³ Ten tijde van de totstandkoming van de wetsvoorstellen bestonden deze toetsen nog niet. Het wetsvoorstel Verbetering beschikbaarheid jeugdzorg is ter consultatie voorgelegd aan de Kinderombudsman.¹⁴ Daarnaast is er bij het wetsvoorstel Versterking Rechtsbescherming in de jeugdbescherming een participatietraject voor kinderen en jongeren doorlopen. Het resultaat wordt meegenomen in het consultatieverslag.

Algemeen beeld onder stakeholders en jongeren

Het hoofddoel van deze analyse is om de inbreng van kinderen en jongeren bij stakeholders inzichtelijk te maken. In elk gesprek met stakeholders, jongerenorganisaties en jongeren kwam echter ook naar voren hoe zij de plek van jongeren aan de jeugdzorgtafels van het Rijk ervaren. Zonder een volledig beeld te schetsen, wordt daarom hieronder beknopt weergegeven wat in de gesprekken naar voren kwam over de jeugdzorgtafels.

De meeste stakeholders bevestigen dat ervaringsdeskundigen of jongeren(organisaties) een plek hebben aan de gesprekstafels over jeugdzorghervormingen. Vrijwel alle stakeholders geven aan dat de aanwezigheid en betrokkenheid van jongeren en ervaringsdeskundigen de afgelopen jaren is gegroeid en dat het Rijk hier grote stappen in heeft gezet. Uit de gesprekken met jongeren blijkt dat zij zich redelijk serieus genomen voelen aan de jeugdzorgtafels. Daarnaast komt naar voren dat de taal, de stukken en het format van de bijeenkomst vaak niet zijn aangepast aan hun leefwereld. Soms is het onduidelijk voor jongeren wat er van hen wordt verwacht, wat hun invloed is of wat er met hun inbreng gebeurt. Uit de gesprekken blijkt dat wat betreft ondersteuning, vergoedingen of subsidies het vaak anders is geregeld voor jongerenorganisaties dan voor andere stakeholders aan tafel. Organisaties die jongeren begeleiden om een bijeenkomst voor te bereiden, bij te wonen en na afloop met hen te reflecteren, hebben soms beperkte ruimte om dit te doen. In de gesprekken kwam naar voren dat het lastig is om zonder structurele ondersteuning toekomstige begeleiding en betrokkenheid van nieuwe jongeren te organiseren.

12. Kamerstukken II 2023/24, 36546, nr. 2. en Kamerstukken II, 2024/25, 31839.

13. De Kinderombudsman heeft een kinderrechtentoets ontwikkeld om bij wet- en regelgeving rekening te houden met kinderrechten inclusief het raadplegen van kinderen en jongeren. Het Rijk heeft aangegeven dat de Kinderrechtentoets verder wordt getest bij een aantal specifieke beleidsopgaven of wetgevingstrajecten op het terrein van JenV, BZK en SZW. Kamerstukken II, 2024/25, 31839

14. Bovenstaande paragraaf is voorgelegd aan ministerie VWS en J & V. Zij bevestigden deze weergave.

2. De verantwoordelijkheid van stakeholders

Kinderen hebben op basis van het VN-Kinderrechtenverdrag het recht om hun mening te geven over beslissingen die hen raken. Volwassenen dienen naar deze mening te luisteren en daar passend belang aan te hechten. Met andere woorden: wat jongeren zeggen serieus te nemen en beargumenteerd aan te geven waarom er wel of niet iets met de mening wordt gedaan. Ook stakeholders nemen in hun werk beslissingen die invloed hebben op de leefwereld van jongeren. Dit maakt dat ook zij een verantwoordelijkheid hebben om de inbreng van jongeren te integreren in hun werk en om de inbreng van jongeren mee te nemen naar de jeugdzorgtafels.

Kinderen zijn immers dé doelgroep van de jeugdzorg. Of de stakeholder nu een belangenorganisatie is, zoals Jeugdzorg Nederland of een controlerende organisatie, zoals de Jeugdautoriteit. Waar sommige stakeholders ook een uitvoeringsrol hebben en dus direct met kinderen en jongeren in contact zijn, staan andere stakeholders op grotere afstand. Zij hebben dan weliswaar geen frequent contact met kinderen en jongeren, maar ook voor hen geldt dat kinderen en jongeren uiteindelijk de reden zijn dat zij als organisatie een rol hebben in het jeugdzorgveld. Het is daarom belangrijk dat ze begrijpen hoe kinderen hun organisatie zien en wat kinderen van hen verwachten bij de uitvoering of belangenbehartiging. Er kan geen goed beleid gemaakt worden als het perspectief van kinderen en jongeren op hun behoeften niet mee wordt genomen in het beleid. Zowel van ervaringsdeskundige jongeren als jongeren die (nog) niet met jeugdzorg te maken hebben gehad.

“Aan de gesprekstafels over jeugdzorg worden pogingen gedaan om over kinderen te praten. Vaak wordt gezegd ‘we hebben het alleen maar over systemen’. Er is bewustwording, maar het doen ontbreekt.”

Het valt UNICEF Nederland op dat aan de jeugdzorgtafels te vaak de financiële, organisatorische en verantwoordelijkheidsbelangen voorop staan.¹⁵ Zoals ook de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd aangeeft. Om te zorgen dat de belangen van kinderen centraal staan in de gesprekken, zijn stakeholders hard nodig om de belangen van jongeren luider te laten klinken.

15. Dit bevestigt ook de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd (Den Haag, januari 2025), <https://open.overheid.nl/documenten/749943b7-18be-4b0d-9dd7-7a8f33b9b084/file>

De conclusies uit de interviews

Voor deze analyse stelde UNICEF Nederland stakeholders, jongerenorganisaties en organisaties die opkomen voor kinderen vragen over hun invloed en verantwoordelijkheid aan de jeugdzorgtafels en over hoe zij zelf de mening van jongeren betrekken in hun organisatie en meenemen naar de jeugdzorgtafels. Dit hoofdstuk geeft algemene conclusies op basis van deze gesprekken.

Conclusie 1

De meeste stakeholders zien hun invloed aan de jeugdzorgtafels

Alle stakeholders in deze analyse hebben door hun plek aan één of meerdere jeugdzorgtafels in meer of mindere mate invloed op de besluitvorming in de jeugdzorg. De meeste stakeholders ervaren deze invloed ook. Sommigen door hun toezichthoudende taak of door hun positie als belangenbehartiger, anderen door hun uitvoerende functie of omdat zij kinderen en jongeren vertegenwoordigen.

Meeste stakeholders hebben invloed

De meeste stakeholders geven aan dat zij invloed hebben op het nationale beleid rondom jeugdzorg. Zij zijn tevreden over hun invloed en zien dat hun adviezen, inbreng of rapporten worden meegenomen.

“Onze expertise wordt landelijk gezien, erkend en gewaardeerd.”

Een aantal stakeholders geeft aan beperkte invloed te hebben en meer invloed te willen, mede omdat ze veel zien in het veld. Zij moeten hard werken om een plek aan de jeugdzorgtafels te krijgen en mee te kunnen praten over het jeugdzorgbeleid. De meeste organisaties zien dat hun invloed stijgt wanneer zij deelnemer zijn aan een jeugdzorgtafel.

Soms lastig de invloed te zien

Andere stakeholders erkennen dat ze niet veel losmaken. Dat zien ze bijvoorbeeld doordat er weinig opvolging wordt gegeven aan hun adviezen. Een aantal stakeholders geeft aan soms moeite te hebben met hun rol omdat ze zien dat rapporten of adviezen even aandacht krijgen en daarna wegzakken. De stake-

holders proberen de aandacht en met name de implicaties van de rapporten of adviezen op kinderen onder bewindspersonen en beleidsmakers vast te houden. Het is lastig te zien wat voor effect die invloed heeft.

“We zijn niet tevreden met onze invloed als je kijkt naar het effect dat het heeft op de zorg aan kinderen, we willen meer effect in de praktijk.”

Groot aantal tafels

Er zijn veel nationale overlegtafels binnen de jeugdzorg, waarbij het niet altijd duidelijk is welke tafels van belang zijn en welke tafels invloed hebben.

“Er zijn zoveel tafels, dat het niet altijd duidelijk is wat de juiste tafel is. Het is moeilijk om hier grip op te krijgen.”

Ook kan het zijn dat stakeholders niet goed zichtbaar zijn voor het Rijk, waardoor ze niet of pas later deelnemen aan een jeugdzorgtafel. Enkele stakeholders geven aan dat zodra het voor het Rijk duidelijk werd welke informatie en kennis zij als organisatie hebben, zij werden betrokken bij de jeugdzorgtafels en serieus worden genomen.

“Het is een oerwoud, maar partijen weten elkaar steeds beter te vinden.”

Conclusie 2

De meeste stakeholders voelen zich medeverantwoordelijk om de inbreng van kinderen naar voren te brengen aan de jeugdzorgtafels

Het overgrote deel van de stakeholders voelt zich mede verantwoordelijk om het perspectief van kinderen en jongeren naar voren te brengen aan de jeugdzorgtafels.

“Iedereen die invloed heeft op het jeugdzorgbeleid draagt een verantwoordelijkheid om na te denken over vragen als: waar maak je beleid voor? Voor welke jongeren? Je vertrekpunt moet scherp zijn: kinderen en jongeren. Beleid heeft altijd effect op kinderen.”

Een aantal organisaties geeft aan dat zij formeel niet gaan over de inbreng van kinderen en jongeren, maar het wel belangrijk vinden om aan de jeugdzorgtafels op te komen voor de stem van jongeren. Dit omdat de jeugdzorg in essentie draait om kinderen en jongeren, ongeacht welke andere belangen organisaties ook behartigen. Zij vinden dat elke organisatie aan tafel hier een taak in heeft.

“Je kunt als organisatie opkomen voor je eigen belangen en tegelijkertijd het beste voor kinderen en jongeren willen en hun belangen vertegenwoordigen.”

Het Rijk als hoofdverantwoordelijke

Enkele stakeholders benadrukken dat de verantwoordelijkheid voor de inspraak van jongeren in de besluitvorming rondom de jeugdzorg bij het Rijk ligt. Zij geven aan mee te varen op het werk van de overheid om te organiseren dat er kinderen en jongeren aan tafel zitten. En zij dringen er met regelmaat op aan dat het Rijk kinderen en jongeren betreft.

Conclusie 3

Bij de meeste stakeholders denken kinderen en jongeren niet mee met het interne beleid of hun werkwijze

Vrijwel alle stakeholders erkennen dat het belangrijk is om de inbreng van jongeren te betrekken in het interne beleid en de werkwijze van de organisatie. En dat deze inbreng van jongeren cruciaal is voor het verbeteren van jeugdzorg. Maar ook dat dit niet (altijd) gebeurt. De meeste stakeholders geven aan jeugdparticipatie structureler en effectiever te willen vormgeven, maar weten niet goed hoe ze dit moeten doen. De volgende onderwerpen kwamen veelvuldig in de gesprekken aan bod.

Duurzame participatie is lastig

Veel stakeholders experimenteren met verschillende vormen van jeugdparticipatie. Dit vraagt volgens hen om een gezonde dosis lef. Tegelijkertijd geven veel aan hier terughoudend in te zijn, bij gebrek aan kennis en de angst om het ‘fout’ te doen. Meerdere verhalen over gesneuvelde cliëntenraden of jongerenpanels kwamen naar voren. Duurzame initiatieven als deze kwamen hierna vaak stil te liggen. Stakeholders benoemen dat de ‘populaire’ werkvormen snel wisselen en dat het lastig is om jongeren te vinden die mee willen denken en deze jongeren ook aangehaakt te houden. En dat jongeren ook snel opgroeien en volwassen zijn. Eén stakeholder reflecteert dat ze meer kunnen doen op het monitoren en evalueren van participatie. Het opzetten van een werkwijze om op structurele basis de inbreng van jongeren mee te nemen in beleid blijkt lastig. Dit lukt geen van de stakeholders.

“Jeugdparticipatie staat in ons meerjarenplan. We willen het structureel inbouwen in alle afdelingen. Hier heb je aanjagers voor nodig. En lef, want soms weet je niet hoe iets uitpakt.”

Aanjager jeugdparticipatie ontbreekt

Het betrekken van jongeren is zelden bij een specifieke collega of team belegd. Financieel is hier vaak in de organisaties geen ruimte voor vrij gemaakt. Daardoor heeft slechts een enkeling van de stakeholders een intern aanspreekpunt voor jeugdparticipatie. Dit is iets waar sommige stakeholders naar streven, zij geven aan dat een aanjager die jeugdparticipatie hoog op de agenda houdt, zou helpen. Andere stakeholders vinden dat dit niet nodig is omdat binnen de verschillende afdelingen of portefeuilles de inbreng van jongeren wordt betrokken. Het betrekken van jongeren is iets wat op het vizier staat van alle collega's, vertellen veel stakeholders. Al erkennen de meeste stakeholders ook dat het hierdoor uiteindelijk persoonsgebonden is of jongeren worden betrokken bij het werk van de organisatie.

“Jeugdparticipatie is bij niemand structureel belegd: ‘niet mijn pakkie an’. Daardoor voelt niemand zich uiteindelijk eindverantwoordelijk.”

Contact met jongerenorganisaties

Een manier waarop stakeholders in contact komen met ervaringsdeskundige jongeren, is via jongerenorganisaties. Het verschilt per stakeholder hoe het contact is met jongerenorganisaties, zoals Expex, Jeugdwelzijnsberaad, Generation YouthCare, the Unforgettables, Augéo Jongerentaskforce, NJR, Jeugdwelzijnsberaad of JongWijs. Sommige stakeholders overleggen regelmatig met één of meerdere jongerenorganisaties, anderen spreken ze incidenteel of helemaal niet. Eén stakeholder benoemt dat ze wel structureel overleg willen, maar dat dit niet van de grond komt. Ook vertelt een stakeholder dat jongeren recent gestart zijn met een eigen onderzoek naar jongerenparticipatie bij de stakeholder en hoe de stakeholder de participatie kan vormgeven en versterken.

Een aantal stakeholders benoemt dat zij bang zijn om jongeren die actief zijn bij jongerenorganisaties te overvragen. En dat ze twijfelen of het goed is als alle organisaties los van elkaar jongeren benaderen. Meerdere stakeholders geven aan dat ze open staan voor een vorm van samenwerking hierin met andere organisaties.

Verskillende leeftijden en achtergronden

Wanneer de stakeholders jongeren betrekken, dan zijn dit veelal ervaringsdeskundige jongeren. In de meeste gevallen zijn dit jongeren boven de 18 jaar die geen jeugdzorg meer ontvangen. Soms zijn het jongeren onder de 18 jaar die nog jeugdzorg krijgen. Door een aantal stakeholders wordt specifiek benoemd dat zij het belangrijk vinden om ook jongeren zonder ervaring met jeugdzorg te betrekken, om zo een beter beeld te krijgen van de behoeften binnen het preventieve kader.

Het betrekken van de inbreng van jongere kinderen blijkt erg lastig, zo erkennen meerdere stakeholders. Bijvoorbeeld doordat toestemming nodig is en het extra aandacht vraagt voor de veiligheid en vrijwilligheid van de participatie. Bij de meeste stakeholders loopt dit nu vooral via ouders of verzorgers. Sommige stakeholders geven aan dat zij alleen de mening van ouders betrekken in het kader van cliëntenperspectief en verder niet spreken met kinderen of jongeren. Soms is het ook lastig om jongeren te vinden die met een stakeholder in gesprek willen, bijvoorbeeld omdat de jongeren in kwetsbare situaties zitten en hun vertrouwen is beschadigd. Voor sommige kinderen en jongeren is het extra ingewikkeld om inspraak te hebben. Bijvoorbeeld jongeren met een beperking of een levenslange en levensbrede ondersteuningsbehoefte.

“Jeugdparticipatie zit onvoldoende in onze genen.”

Onderzoek als voeding voor beleid in plaats van nieuw gesprek met jongeren

Een aantal stakeholders benoemt dat ze ook algemene onderzoeken, waarin de inbreng van jongeren is meegenomen, gebruiken als voeding voor hun beleid. Zoals bijvoorbeeld de rapporten of artikelen van de Raad voor de Samenleving, het Nederlands Jeugdinstituut en de Nationale Jeugdraad.

Participatie nauwelijks op strategisch niveau

Wanneer de stakeholders de inbreng van jongeren ophalen, dan gebeurt dit vaak ad hoc. Het doel is vrijwel altijd een campagne, peiling, evenement of bijvoorbeeld de ontwikkeling van een handreiking. Stakeholders geven aan dat het moeilijk is om participatie van jongeren naar een strategisch niveau te tillen waarbij jongeren structureel meepraten over het beleid en de werkwijze van de organisatie.

“Meedenken op strategisch niveau heeft niet de focus van jongeren, slechts een enkeling vindt dat interessant. Jongeren denken graag concreter mee. Misschien moeten we meer naar de voorkant gaan en de mening kinderen en jongeren meenemen naar strategie.”

Sommige stakeholders hadden nog niet eerder nagedacht over het betrekken van jongeren bij strategische beslissingen. Zij erkennen dat het waardevol voor de organisatie zou zijn om de mening van jongeren mee te nemen in beleid, maar dat meedenken op strategisch niveau mogelijk ‘saai’ of ‘niet interessant’ voor jongeren is.

Enkele stakeholders hebben hiermee geëxperimenteerd en de uitkomst was verschillend. Ook komt naar voren dat er weinig animo was vanuit de jongeren om mee te denken. Wel geeft een aantal stakeholders aan dat het de taak van de organisatie is om ervoor te zorgen dat de mening van jongeren uiteindelijk wordt meegenomen in beleid, of dat nu via aparte ‘strategische’ gesprekken is of de mening van jongeren op andere manieren wordt opgehaald. Zij benadrukken dat hierbij aansluiting gezocht moet worden bij de leefwereld van de jongeren. En dat het aan de professionals is om de mening van de jongeren te vertalen naar beleid en strategieën. Bij geen van de stakeholders worden jongeren ingezet als ‘klankbord’ voor beleidskeuzes.

“Is wat je bedenkt aan beleid daadwerkelijk een antwoord op wat kinderen en jongeren zeggen?”

Jongerenorganisaties en organisaties die opkomen voor jongeren

Jongerenorganisaties en organisaties die opkomen voor jongeren hebben naast het meedenken met stakeholders en uitvoeringsorganisaties zelf ook invloed op het landelijke jeugdzorgbeleid. De betrokken jongeren van verschillende jongerenorganisaties zitten aan verschillende jeugdzorgtafels en soms hebben zij invloed door bijvoorbeeld het publiceren van rapporten

of gesprekken met Kamerleden. Mede door de aard van deze organisaties, zijn er verschillende mooie voorbeelden te noemen van jongeren betrekken bij beleid, ook op strategisch niveau. Zoals bijvoorbeeld klankbordgroepen of expertcommissies die het beleid van de organisatie tussentijds evalueren, meedenken op meerjarenplannen en ervaringsdeskundigen die als lobbyist namens de organisatie werken. Het ophalen van input van jongeren werkt anders dan bij belangenbehartigers. Jongerenorganisaties roepen bijvoorbeeld niet een Algemene Ledenvergadering bijeen, maar halen uitgebreid input op, analyseren wat er speelt en halen de rode draden eruit.

“Organisaties leggen steeds vaker de focus op ervaringsverhalen. Dit is een goede ontwikkeling, maar het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen het betrekken van inspirerende en inzichtgevende ervaringsverhalen in het werk en participatie in beleid.”

Ontbreken kennis

Op basis van de gesprekken met stakeholders en jongerenorganisaties kan worden geconcludeerd dat vrijwel alle stakeholders kinderen en jongeren willen betrekken op een betekenisvolle manier, maar dat zij nog niet goed weten hoe zij dit het beste kunnen doen. Meerdere stakeholders benoemen dat handvatten voor betekenisvolle participatie en goede voorbeelden zouden helpen.

“We beseffen dat het nodig is om met kinderen te praten, maar we weten niet hoe. Er wordt vaker tegen elkaar gezegd: ‘Eigenlijk zouden we dit al moeten doen’. Maar we doen het in de waan van de dag niet, er zit een handelingsverlegenheid.”

Conclusie 4

Of en hoe stakeholders inbreng van kinderen meenemen naar de jeugdzorgtafels verschilt

Waar alle stakeholders erkennen dat het belangrijk is dat zij de inbreng van jongeren meenemen in hun verhaal aan de jeugdzorgtafels, is hun aanpak daarin verschillend. Stakeholders nemen via verschillende wegen de inbreng van jongeren in meer of mindere mate mee naar de jeugdzorgtafels. Hieronder volgt een overzicht van de verschillende manieren waarop stakeholders dit doen en de uitdagingen die daarbij komen kijken. Daarnaast zijn er stakeholders die de inbreng van jongeren niet meenemen naar de jeugdzorgtafels.

Inbreng is persoonsafhankelijk

Meerdere stakeholders geven aan dat zij geen structurele werkwijze hebben waarop de inbreng van jongeren wordt meegenomen naar de jeugdzorgtafels. In de meeste gevallen is het afhankelijk van de vertegenwoordiger die namens de organisatie aan de jeugdzorgtafel zit. Sommige organisaties geven aan dat deze vertegenwoordiger niet van te voren actief de inbreng van jongeren ophaalt voor de jeugdzorgtafels. Een veel voorkomende reden daarvoor is dat de organisatie geen structurele vorm van jeugdparticipatie heeft en dat het daardoor moeilijk is om de mening van jongeren voor een specifiek moment als een jeugdzorgtafel op te halen. Andere stakeholders stellen dat de vertegenwoordiger aan tafel voldoende kennis heeft van de jeugd, bijvoorbeeld door eigen expertise, medewerkers of leden. Een beperkt aantal stakeholders vertelt dat ze signalen van jongeren verzamelen, bundelen en deze overbrengen aan de jeugdzorgtafels.

“Kinderen moeten een stem hebben, maar niet verantwoordelijk gemaakt worden voor de oplossing. Het is uiteindelijk de verantwoordelijkheid van volwassenen om problemen op te lossen.”

Contact met jongeren

Sommige stakeholders hebben ook een actieve rol in de uitvoering van de jeugdzorg, waardoor de professionals dagelijks in contact komen met jongeren. Dit geldt ook voor de vertegenwoordiger die uiteindelijk namens de organisatie aan de jeugdzorgtafel zit. Deze persoon is volgens hen daardoor altijd in staat om het perspectief van jongeren mee te nemen naar de jeugdzorgtafels. De meeste van deze groep stakeholders vinden het daardoor niet nodig om apart inbreng van jongeren op te halen.

“Wij doen niet aan ‘input meenemen vanuit kinderen’. Jongeren zijn de kern van ons werk: wij werken met en voor jongeren. Met deze filosofie roeien we soms tegen de stroom in.”

Andere stakeholders geven aan dat zij in de uitvoering van hun taak weinig of nooit in aanraking komen met jongeren die jeugdzorg ontvangen. De meeste van hen willen de inbreng van kinderen wel meenemen naar de jeugdzorgtafels, maar weten niet hoe. Zij zouden hier actief jongeren voor moeten benaderen. In de praktijk gebeurt dit niet of zelden.

“Als we niet oppassen, zijn we 24/7 bezig met jeugdzorg zonder dat we kinderen zien.”

Versterken van elkaars boodschap

Een aantal stakeholders benoemt dat ze voor bepaalde jeugdzorgtafels van tevoren overleggen met jongerenorganisaties, om ervoor te zorgen dat ze aan tafel elkaars boodschap versterken. Een stakeholder benadrukt specifiek dat zij hun spreektijd aan de jeugdzorgtafel deels gebruiken om de boodschap van jongeren en jongerenorganisaties over te brengen.

Bewustzijn over de gevolgen voor jongeren

Veel stakeholders geven aan dat zij zich bewust zijn dat de gesprekken die zij voeren gevolgen hebben voor kinderen en jongeren. Tegelijkertijd erkennen ze dat het lastig is om in de praktijk de gesprekken aan tafel bij te sturen als dat nodig is. Meerdere stakeholders bevestigen het beeld dat er veel verschillende organisaties aan de jeugdzorgtafels zitten die allemaal hun eigen belang willen benadrukken en verdedigen. Met als gevolg een gespannen veld, langdurige trajecten en uitgestelde besluitvorming op de verbetering van de jeugdzorg ten behoeve van kinderen en jongeren.

“Typisch het poldermodel van Nederland. Alleen zijn hiervan kinderen de dupe.”

Aanpak is afhankelijk van de organisatie

Geconcludeerd kan worden dat de meeste stakeholders geen structurele werkwijze hebben waarop zij de inbreng van jongeren meenemen naar de jeugdzorgtafels. De mate waarin zij dit doen hangt veelal af van de betrokken persoon, of er bestaande participatiestructuren zijn en de aard van de organisatie.

“Ik neem in ieder geval de vraag mee: wat betekent het voor kinderen?’ Laten we dat eens wat vaker vragen en bij stilstaan.”

3. Conclusie en aanbevelingen

Conclusie

Aan de jeugdzorgtafels worden op dit moment de belangrijkste beslissingen genomen over (de hervorming van) de jeugdzorg. Beslissingen die hard nodig zijn om de rechten van kinderen in de jeugdzorg na te leven, gelet op de huidige stand van zaken in de jeugdzorg. UNICEF Nederland concludeert op basis van vele gesprekken met betrokkenen, beleidsdocumenten, rapporten en ervaringsverhalen dat het belang van het kind vaak voorop staat bij de start van discussies aan de jeugdzorgtafels, maar de discussies in de praktijk al snel gaan over financiële-, organisatorische- of verantwoordelijkheidsaspecten, waarbij gezocht wordt naar consensus.¹⁶ Hoewel dat legitieme randvoorwaarden zijn, ziet UNICEF onvoldoende terug hoe afwegingen worden gemaakt over wat goed is voor het kind en het gezin. Deze conclusie is menig stakeholder in het jeugdzorgveld niet onbekend, tegelijkertijd lijkt het nog altijd de ‘roze olifant in de kamer’ te zijn.

UNICEF stelt dat iedereen die aan de jeugdzorgtafels meebeslist over de jeugdzorg, op basis van het VN-Kinderrechtenverdrag een verantwoordelijkheid heeft om de belangen van kinderen in jeugdzorgbesluitvorming voorop te stellen. Dit geldt voor het Rijk, maar ook voor de stakeholders en de jongeren (organisaties) die meedenken over het jeugdzorgbeleid. In deze analyse heeft UNICEF de invloed van stakeholders onderzocht, vanuit de aanname dat wanneer stakeholders de inbreng van jongeren betrekken bij hun werk en zich mede verantwoordelijk voelen om de belangen van jongeren naar voren te brengen, de positie van jongeren ook beter naar voren komt aan de jeugdzorgtafels. Want om te zorgen dat kinderen de best mogelijke zorg ontvangen, moeten de belangen van kinderen centraal staan in de gesprekken over verbeteringen in de jeugdzorg.

Uit hoofdstuk 1 blijkt dat (ervaringsdeskundige) jongeren een stem hebben in de meeste projectgroepen van belangrijkste trajecten ter verbetering van de jeugdzorg: de Hervormingsagenda Jeugd en het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming. Dit is een vooruitgang ten opzichte van een aantal jaar geleden. Tegelijkertijd is hier ruimte voor verbetering. Zo zijn de stukken vaak niet aangepast voor jongeren en wordt aan de gesprekstafels niet altijd gecommuniceerd in toegankelijke taal. Ook is het niet altijd duidelijk hoe zwaar de adviezen of inbreng van jongeren meewegen. Daarnaast zijn de vergoedingen voor jongerenorganisaties vaak anders geregeld dan voor andere organisaties aan tafel en maakt het gebrek aan structurele financiering het jongerenorganisaties moeilijk om doorlopende ondersteuning te bieden en betrokkenheid van jongeren te organiseren. Alle drie deze punten, zijn zorgelijk, aangezien dit de kansen voor jongeren om op gelijkwaardige voet mee te praten beperkt.

In hoofdstuk 2 wordt geconcludeerd dat stakeholders, naast het Rijk, een verantwoordelijkheid hebben om de inbreng van jongeren te betrekken in hun werk en aan de jeugdzorgtafels. Deze verantwoordelijkheid hebben zij op basis van het VN-Kinderrechtenverdrag omdat zij in hun dagelijkse werkzaamheden en positie aan de jeugdzorgtafels (in)directe invloed hebben op de levens van kinderen en jongeren. Deze verantwoordelijkheid op het jeugdzorgbeleid wordt door vrijwel alle stakeholders erkend. Uit de analyse blijkt dat veruit de meeste stakeholders niet aan deze verantwoordelijkheid voldoen. De gesprekken laten zien dat er een breed gedragen erkenning is van het belang van jeugdparticipatie, maar dat er nog veel uitdagingen zijn in de uitvoering ervan. Zo zijn er aannames dat jongeren worden overvraagd, of dat het niet interessant genoeg is en soms zorgt het betrekken van jongeren voor ongemak, waar niet altijd ruimte voor is. Ook zijn organisaties bijvoorbeeld bang om fouten te maken en is jeugdparticipatie vaak niet structureel belegd bij een persoon of afdeling, wat leidt tot een gebrek aan verantwoordelijkheid.

UNICEF vreest dat de stakeholders aan de jeugdzorgtafels gelet op het bovenstaande onvoldoende zicht hebben op de behoeften van jongeren, omdat zij hen onvoldoende betrekken in hun werk en interne beleid. UNICEF veronderstelt dat mede daardoor het stakeholders niet altijd lukt om de inbreng van kinderen en jongeren mee te

¹⁶ Ook in advies van de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd, Groeipijn (Den Haag, januari 2025), <https://open.overheid.nl/documenten/749943b7-18be-4b0d-9dd7-7a8f33b9b084/file> wordt geconcludeerd dat de financiële beheersbaarheid van het jeugdstelsel het gesprek onder alle betrokkenen en op alle niveaus domineert. Zie voor eerdere conclusies van UNICEF Nederland, Brief Hervormingsagenda Jeugd (Den Haag 23 juni 2023), www.unicef.nl/files/Brief%20UNICEF%20Hervormingsagenda%20jeugd%2023%20juni%202023.pdf

nemen naar de jeugdzorgtafels, ondanks dat zij zich mede verantwoordelijk voelen om dit te doen. Dit resulteert in onvoldoende aandacht voor de rechten en belangen van kinderen bij de belangrijkste beslissingen over het beleid, wetgeving en uitvoeringsstrategieën in de jeugdzorg.

UNICEF vindt het onbegrijpelijk dat de belangen en mening van kinderen niet de primaire overweging zijn in de discussies over jeugdzorg. Het welzijn van kinderen zou centraal moeten staan in de discussies. Het is cruciaal dat kinderen meedenken en meewegen in alle lagen van het jeugdzorgkrachtenveld: van participatie in werkwijzen en behandeltrajecten van uitvoeringsorganisaties tot het meedenken met ministeries over de totstandkoming en uitvoering van jeugdzorgbeleid.

Dat betekent dat we op alle niveaus naar kinderen en jongeren in de jeugdzorg moeten luisteren. De zorgverlener moet als medeopvoeder continu bezig zijn met het begrijpen van het kind. Aanbieders moeten weten hoe het gaat met kinderen en horen wat er beter moet. Op gemeentelijk niveau moeten beleidsmakers inbreng van kinderen betrekken. Het Rijk moet als stelselverantwoordelijke weten hoe de kwaliteit van de zorg gewaarborgd is en bijsturen wanneer nodig. Op al deze niveaus is het doorgronden van de beleving, ervaring en behoeften van het kind in het jeugdzorgsysteem cruciaal. Dat moet de basis zijn voor elk besluit.

Kinderen en jongeren moeten de drijvende kracht zijn achter de veranderingen (transformatie) die nodig zijn in de jeugdzorg. Als we willen loskomen van discussies over randvoorwaarden en de belangen van afzonderlijke organisaties, moeten we kinderen en jongeren een centrale plek geven. Op die manier borg je het denken en werken vanuit het belang van het kind in de transformatie waar de jeugdzorg voor staat.

Het is essentieel dat er echt wordt gepraat over wat jeugdzorg is, wat het kan zijn, wat de verantwoordelijkheden zijn van stakeholders, inclusief het Rijk en wat kinderen, jongeren en ouders willen. Zodat aan de hand daarvan echte beslissingen genomen kunnen worden, knopen worden doorgehakt en jeugdzorg gezinnen en de samenleving helpt om kinderen goed te laten opgroeien. De kinderjaren zijn kort. Het verbeteren van de positie van kinderen in de jeugdzorg moet een topprioriteit zijn van het Rijk en organisaties aan tafel kunnen hier een cruciale rol in pakken.

Aanbevelingen

Op basis van deze analyse geeft UNICEF Nederland de volgende aanbevelingen.

Aan iedereen

Aanbeveling 1

Zorg dat jeugdparticipatie in het DNA zit

Het luisteren naar kinderen en jongeren in de jeugdzorg moet vanzelfsprekend worden. Dit vereist een attitudeverandering bij iedereen om beter te kunnen luisteren naar kinderen en jongeren. Zorg dat uw organisatie, opleiding, het Rijk, zorgverlener, aanbieder, belangenbehartiger en alle andere betrokkenen een visie hebben op hoe u in het veld staat, waarom het belangrijk is om kinderen te betrekken en hoe u dat wilt (gaan) doen. Veranker dit in de werkwijze.

Aan stakeholders

Over invloed en verantwoordelijkheid

Aanbeveling 2

Kom op voor jongeren aan tafel

Ga als stakeholder staan voor het belang van de inspraak van jongeren in het jeugdzorgbeleid. Jongeren zijn dé doelgroep waar het uiteindelijk om gaat. Maakt u deel uit van een jeugdzorgtafel waar nog geen jongeren zitten? Benoem dit en reflecteer samen met het Rijk en andere partijen op de mogelijkheden. De uitkomst kan zijn dat het niet passend is dat er jongeren aan de tafel zitten of op andere manieren de input van jongeren wordt betrokken, maar dan is dit in ieder geval een bewuste afweging.

Aanbeveling 3

Gebruik uw invloed voor kinderen en jongeren

Gebruik als stakeholder de invloed die u heeft door uw rol in de uitvoering en aan de jeugdzorgtafels om het belang van kinderen en jongeren centraal te stellen. Door in besluitvorming stil te staan bij de vraag ‘wat betekent dit voor kinderen?’ kunnen stakeholders een cruciale bijdrage leveren aan een betere jeugdzorg voor kinderen, jongeren en gezinnen, zeker wanneer jongeren onvoldoende vertegenwoordigd zijn aan een besluitvormingstafel. Zo zorgt u ervoor dat het vertegenwoordigen van de belangen van jongeren niet langer alleen bij jongeren en jongerenorganisaties ligt, maar een gedragen verantwoordelijkheid is van iedereen die invloed heeft op de besluitvorming in de jeugdzorg.

Voor de gesprekken met jongeren

Aanbeveling 4

Maak uw rol begrijpelijk voor jongeren

Het kan lastig zijn om aan kinderen en jongeren uit te leggen wat uw organisatie doet. Door uw rol in het jeugdzorgveld en uw bijdrage aan het grotere geheel begrijpelijk te maken voor jongeren, verlaagt u de drempel voor een betekenisvol gesprek met hen. Een folder, pagina op de website of filmpje in begrijpelijke taal voor jongeren kan helpend zijn.

Aanbeveling 5

Volg de adviezen van jongeren op en zorg dat u goed geïnformeerd bent

Gebruik de negen voorwaarden voor betekenisvolle participatie van UNICEF en de adviezen van de jongeren uit deel II voor het komen tot een participatievorm. Door een goede voorbereiding, een vorm die aansluit op de leefwereld van jongeren en de juiste nazorg, zorgt u ervoor dat de inbreng van jongeren op een effectieve manier wordt opgehaald, een plek krijgt in het beleid van uw organisatie en doorwerkt naar de jeugdzorgtafels. Omarm het ongemak, durf te pionieren en neem de inbreng van jongeren bovenal serieus.

Aanbeveling 6

Werk samen met andere stakeholders

Jongeren geven aan dat zij vaak dezelfde gesprekken voeren of vragenlijsten invullen voor verschillende stakeholders. Zorg ervoor dat u als stakeholder goed geïnformeerd bent over wat er speelt bij kinderen en jongeren en waar zij al over bevraagd worden. Vraag dit ook actief uit in uw overleggen of contactmomenten met andere stakeholders.

Aan het Rijk

Aanbeveling 7

Geef het goede voorbeeld: jongeren een plek aan tafel

Zorg dat kinderen en jongeren een betekenisvolle plek hebben aan de jeugdzorgtafels of dat hun inbreng op andere manieren wordt meegenomen in de besluitvorming. Zorg ervoor dat ze serieus worden genomen, met respect worden behandeld en van tevoren duidelijke uitleg ontvangen. Jongeren moeten horen wat er met hun input wordt gedaan, uitleg krijgen waarom adviezen wel of niet worden opgevolgd. Laat kaders los en luister echt naar wat kinderen en jongeren zeggen, los van alle kaders waar het in zou moeten passen. Zorg ervoor dat ze aan tafel zitten waar belangrijke beslissingen worden genomen.

Aanbeveling 8

Stuur de gesprekken in de juiste richting

Zowel het Rijk als stakeholders hebben een rol in het bijsturen van de gesprekken wanneer deze te veel gaan over financiële, organisatorische en praktische belangen en het belang van het kind naar de achtergrond verdwijnt. Daarnaast kunnen ministeries en bewindspersonen van Justitie en Veiligheid, Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Onderwijs eisen dat alle gesprekspartners rondom de jeugdzorg zich laten informeren door wat kinderen en jongeren belangrijk vinden.

DEEL 2.

1. De adviezen van jongeren aan stakeholders

Hoe kijken jongeren naar de obstakels die stakeholders ervaren in het opzetten van betekenisvolle participatie en het meenemen van de inbreng van jongeren naar de jeugdzorgtafels? UNICEF vroeg het aan drie verschillende groepen: jongeren met en zonder ervaring in de jeugdzorg en vertegenwoordigers van jongerenorganisaties. Zij deelden hun ervaringen, zorgen en ideeën met ons. Uit de reflectiesessies met jongeren komt een duidelijke boodschap naar voren: jongeren willen niet alleen gehoord worden, maar ook serieus genomen worden en horen wat er met hun input wordt gedaan.

“Wees geïnteresseerd, oprecht, blij vragen wat de jongere nodig heeft en creëer een veilige omgeving. Dat is het begin, maar het allerbelangrijkste is: gewoon doen!”

Daarnaast vroegen we organisaties die specifiek opkomen voor kinderen en jongeren of zij aanbevelingen en tips hebben. Hieronder volgt een overzicht van concrete adviezen aan de stakeholders. Deze zijn ingedeeld in 1. de voorbereidingsfase 2. het verzamelen van input via gesprekken of andere methoden en 3. opvolging en nazorg.

Randvoorwaarden voor betekenisvolle participatie

UNICEF Nederland hecht grote waarde aan betekenisvolle en effectieve participatie. In de bijlage vindt u in negen voorwaarden om jongeren op een betekenisvolle manier te betrekken bij uw werk. Deze voorwaarden zijn gebaseerd op het advies van het VN-Kinderrechtencomité en dienen als vertrekpunt voor het opzetten van jeugdparticipatie.

1.1 De voorbereiding voor impactvolle jeugdparticipatie

Maak een visie

Participatie begint met een visie op het betrekken van jongeren: waarom wil je als organisatie kinderen en jongeren betrekken? De jongeren moedigen stakeholders aan om deze visie uit te schrijven en ervoor te zorgen dat deze visie door de gehele organisatie omarmd wordt.

Denk aan voorbereidingstijd

Jongeren willen graag de tijd krijgen om hun inbreng voor te bereiden. Het is belangrijk dat jongeren duidelijk weten waarop hun mening wordt gevraagd, wat hun invloed is en wat er van hen wordt verwacht.

Verschillende jongeren voor verschillende onderwerpen

Waar sommige jongeren het bijvoorbeeld leuk vinden om op strategisch niveau mee te denken over beleid, is voor anderen een meerjarenstrategie te complex of niet interessant. Vraag dit van tevoren uit. En zoek juist ook bij participatie op strategisch niveau aansluiting bij de jongeren.

Gebruik begrijpelijke taal

Jongeren hebben een andere benadering nodig dan volwassenen die veel met beleid bezig zijn. Beleidsdocumenten zijn ingewikkeld voor de meeste jongeren. Meerdere jongeren en jongerenorganisaties vertellen dat ze als jongeren al snel meegaan in de vergadercultuur van volwassenen, maar dat het daardoor soms lastig is om echte ideeën en ervaringen te delen.

Zorg ervoor dat jongeren informatie ontvangen in toegankelijke taal, denk aan afkortingen uitschrijven en verminderd gebruik van vakjargon. Er kan bijvoorbeeld gebruikt gemaakt worden van vertalers of 'brugpersonen' die beleidstaal kunnen omzetten in begrijpelijke taal voor jongeren. Of het inzetten van visuele en interactieve formats, zoals infographics, video's en korte samenvattingen (in kindvriendelijke taal). Realistische of echte verhalen kunnen worden gebruikt als voorbeelden en uitleg. Of voorzie jongeren vooraf van veelgestelde vragen en kernpunten die tijdens de bijeenkomst aan bod kunnen komen.

"Ik heb wel eens gevraagd om stukken in makkelijkere taal toen ik allemaal rapporten toegestuurd kreeg, hier kwam niet echt reactie op."

Zorg voor een goede gespreksleider

Zorg voor een goede gespreksleider die zowel beleidsmakers als jongeren van goede begeleiding en gespreksruimte kan voorzien. Probeer formele vergadercultuur te vermijden, bijvoorbeeld door kleinere, informele gespreksgroepen te organiseren waar jongeren zich vrij voelen om hun perspectief te delen. Leg het niet bij jongeren neer om aan de bel te trekken als ze het niet begrijpen, doorgaans trekken jongeren dan niet aan de bel.

Wees niet bang voor overbelasting

Een aantal jongeren benadrukt stellig dat de angst voor overvraging geen excuus mag zijn van een organisatie om jongeren niet te benaderen. Een dergelijk excuus zegt ook iets over hoe een stakeholder kijkt naar jongeren. Er zit de veronderstelling in dat zij niet zelf hun grenzen kunnen aangeven en kwetsbaar zijn. Het is aan jongeren en jongerenorganisaties zelf om een afweging te maken of zij meedenken of niet. Zij zijn voorbereid om mee te denken en de begeleidende organisatie ondersteunt hen.

Zorg voor divers perspectief

Jongeren benadrukken dat het belangrijk is om jongeren die nu in de jeugdzorg zitten te betrekken. Dit omdat de situatie in de jeugdzorg verandert, waardoor de inbreng van jongeren die al jaren uit de jeugdzorg zijn niet altijd meer actueel is. Tegelijkertijd is dit lastig. Veel jongeren in de jeugdzorg zitten midden in moeilijke situaties en zijn vooral bezig met de korte termijn. Reflecteren op een systeem waarin je zelf vastzit, is complex. Daarom vinden ze het belangrijk dat stakeholders niet alleen jongeren die op dat moment in de jeugdzorg zitten bevragen, maar ook jongeren die (net) uit de jeugdzorg komen en jongeren die juist geen ervaring hebben met jeugdzorg. Dit zorgt voor een divers perspectief.

Vind niet opnieuw het wiel uit: werk samen

Het ontmoedigt jongeren dat organisaties telkens het wiel opnieuw uitvinden. Jongeren schuiven aan bij dezelfde soort gesprekken en ontvangen verschillende vragenlijsten over vergelijkbare onderwerpen.

"Soms heb ik het gevoel of de gespreksverslagen van de sessies met jongeren gewoon in de bureaula verdwijnen."

Daarom roepen jongeren stakeholders en onderzoeksbureaus op om onderling meer samen te werken. Wissel ter voorbereiding uit over welke onderwerpen je in gesprek gaat of wat voor vragenlijst je rondstuurt. Vergeet ook niet dat je als organisaties samen een participatietraject kan opzetten en bestaande onderzoeken kan delen met elkaar.

“Zoveel onderzoeken en vragenlijsten. Het is ook elke keer weer over hetzelfde. Hoe het met je gaat, wat je ervaringen zijn, hoe je het anders wil. Het gaat of over beleid, over de zorg of over woonomgeving. En als je dan kijkt waar we naar toe gaan is alles nog hetzelfde.”

Betrek jongeren niet enkel incidenteel

Jongeren worden vaak incidenteel betrokken, maar jongeren willen ook graag rekening houden met vastigheid. Een structureel traject kan daarom ook goed werken voor jongeren. Jongeren een vaste plek geven kan bijvoorbeeld door middel van een jongerenraad met regelmatige bijeenkomsten, zoals maandelijks of tweemaandelijks. Zorg hierbij voor een vaste agenda en koppel altijd terug wat er met hun inbreng is gedaan. Dit voorkomt dat jongeren zich ongehoord voelen en vergroot hun motivatie om actief betrokken te blijven.

Jongeren representeren niet alle jongeren

Jongeren geven aan dat ze nooit namens alle jongeren meepraten. Er is een grote groep jongeren die niet wil praten, bijvoorbeeld doordat het vertrouwen te vaak is beschadigd.

“Moet ik nu alle jongeren vertegenwoordigen?”

Jongeren geven tegelijkertijd aan dat als ze aan tafel zitten, ze over meer dan alleen hun eigen ervaringen praten. Ze nemen de ervaringen van andere jongeren mee. Het is voor jongeren fijn als zij niet de enige jongeren zijn in een groep volwassenen, dus overweeg ook om meer dan één jongere te laten deelnemen in een gesprek of sessie.

“Ik praat meestal niet voor mezelf, maar juist ook over de ervaringen van jongeren om me heen, wat ik hoor en wat ze vertellen.”

Wees bewust van het verschil tussen participatie en ervaringsverhaal delen

Organisaties leggen steeds vaker de focus op ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid. Dit is een goede ontwikkeling, maar participeren in beleid is iets anders. Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen het betrekken van ervaringsverhalen (inspirerend en inzicht gevend) en het participeren en meedenken bij beleid.

“Zijn we aan het leren van een ervaringsverhaal? Of hebben mensen echt een stem in welke kant we als organisatie op gaan?”

Zorg voor een vast aanspreekpunt

Het helpt als er één persoon is die de verantwoordelijkheid voor jongerenparticipatie binnen de organisatie draagt. Daarnaast is het belangrijk dat jongeren in de aanloop naar de participatie sessie, tijdens en na afloop een vast aanspreekpunt hebben die ze makkelijk kunnen bereiken.

“Heb oog voor voorwerk en nawerk.”

Soms eerst laagdrempelig kennis maken

Sommige jongeren willen eerst op een laagdrempelige manier kennismaken voordat ze aan een participatie traject willen mee doen. Dit biedt de mogelijkheid om te kijken of deelname iets voor hen is, zonder dat er gelijk allerlei verwachtingen zijn.

“Op tip van een begeleider ging ik naar een kennismakingsavond van een jongerenraad. Ik ging er terughoudend heen, maar na deze avond was ik enthousiast en wilde ik meedoen.”

Denk na over setting van het gesprek

De jongeren moedigen stakeholders aan om bij de voorbereiding alvast na te denken over de setting van het gesprek. Als voorbeeld noemen ze dat jongeren zich snel overspoeld voelen als ze met een kleine groep tegenover veel volwassenen zitten. Daarnaast geven de jongeren aan dat ze het fijn vinden als volwassenen bij hen langs gaan in de plaats van andersom. De setting moet goed worden afgestemd per groep, want niet iedere jongere heeft dezelfde voorkeuren.

“Er waren 6 jongeren tegenover 40 volwassenen, hierdoor voelde het alsof er over ons heengelopen werd.”

Houd in het achterhoofd waarom jongeren willen participeren

Jongeren hebben vaak een duidelijk beeld van hoe de wereld volgens hen zou moeten zijn. Ze zijn doorgaans sterk intern gemotiveerd voor hun deelname. Wanneer hun ervaringen kunnen bijdragen aan de bescherming van anderen, kan dit bevredigend zijn. Ze willen serieus genomen worden en de resultaten van hun werk

terugzien in de besluitvorming. Deelname kan jongeren ook zingeving bieden. Daarnaast draagt participatie bij aan persoonlijke groei en talentontwikkeling. Vermeld in de uitnodiging of het projectplan waarom jongeren zouden deelnemen aan het traject of de bijeenkomst.

Zorg voor voldoende budget

Jongeren geven aan dat er voldoende budget moet zijn om participatie goed vorm te geven. Dit betekent ook dat er ruimte is voor een vergoeding aan de jongeren en begeleiders. Jongeren maken tijd vrij om met een organisatie mee te denken, daar mag wat tegenover staan, zeker wanneer andere direct betrokkenen zoals beleidsmakers en professionals (goed) betaald krijgen voor hun tijd.

1.2 Het contact: in gesprek of andere methoden

Denk na over een duidelijk doel

Het helpt als bestuurders en beleidsmakers uitleggen waar ze precies over gaan beslissen en vervolgens gericht om advies vragen. Jongeren vinden het belangrijk dat stakeholders niet alleen luisteren naar hun ervaringen, maar ook er ook daadwerkelijk wat mee doen.

“Een stakeholder vroeg of een jongere die ervaring had met suïcidaliteit hier op een bijeenkomst over kon vertellen. Dat zou ‘goed passen’ bij de sessie. Ze vroeg het met de beste bedoelingen, maar zo ga je niet met jongeren om.”

Gebruik ook bestaande rapporten en onderzoeken

Het is goed als stakeholders rapporten en onderzoeken raadplegen of meningen van jongeren online ophalen via campagnes en enquêtes. Toch benadrukken jongeren dat direct contact essentieel is. Dit geeft hen het gevoel echt gehoord te worden.

Het hoeft niet altijd groots en meeslepend

Jongeren moeten zich welkom voelen, bijvoorbeeld door eten en drinken te regelen. Stakeholders wordt aangeraden na te denken over de gespreksvorm. Dit hoeft niet altijd rond een tafel; creatieve methoden zoals posters maken, schrijven of werkbladen invullen kunnen ook effectief en laagdrempelig zijn. Iets groots opzetten maakt het niet per definitie beter.

Je hoeft geen vrienden te worden

Sommige jongeren benadrukken dat de stakeholders zich ook niet als 'hun beste vriend' moeten opstellen. Een bepaalde afstand is niet erg, zolang het een gelijkwaardig, open en eerlijk gesprek is.

“Na een participatiebijeenkomst, was er geregeld dat we gingen bowlen met de organisatie. Van mij had dit niet hoeven. Je hoeft niet te bowlen met bestuurders.”

Bied ruimte om onderwerpen aan te dragen

Het kan voor jongeren fijn zijn om inspraak te hebben waar de sessie over gaat. Bied jongeren daarom ook de ruimte om onderwerpen aan te dragen die zij relevant vinden.

Vraag ook naar positieve dingen

Begin het gesprek niet altijd vanuit wat er niet goed gaat, maar begin het gesprek open en bied ook ruimte voor positieve ervaringen. Jongeren geven aan dat participatie vaak draait om problemen en negatieve ervaringen. Dit werkt ontmoedigend. En goede voorbeelden kunnen stakeholders ook inspireren.

“Het is belangrijk om ook dingen te bespreken die wel goed gaan. Op dit moment wordt er vooral beleid gemaakt op calamiteiten en incidenten.”

Oordeel niet bij afwezigheid

Wees niet meteen negatief als een jongere te laat is of niet komt opdagen. De jongeren vinden het belangrijk dat stakeholders deze jongeren niet direct afschrijven. Vraag in plaats daarvan aan de jongere hoe het gaat en of je iets voor de jongere kan doen. Er kan altijd meer spelen in het leven van de jongeren.

Zorg voor een veilige sfeer met ruimte om terug te trekken

Het is belangrijk dat jongeren zich in een veilige omgeving bevinden, waar ze zonder angst hun mening kunnen geven. Dat houdt ook in dat er altijd ruimte moet zijn voor jongeren om zich terug te trekken, even naar buiten te gaan of uit het traject te stappen zonder oordeel.

Respect voor jongeren

Respect voor de jongeren is essentieel voor een succesvolle participatie. Medewerkers die met jongeren praten dienen zich bewust te zijn van de verschillende achtergronden, familieomstandigheden, culturele context en de sociaaleconomische omgeving van de jongeren.

“Tijdens een bijeenkomst werd een jongere uitgelachen door het publiek vanwege het stotteren. Niemand van de organisatie greep in, wat het gevoel gaf dat er geen respect was voor ons als jongeren.”

1.3 Terugkoppeling en nazorg: hoe nu verder?

Koppel altijd terug

Jongeren willen graag weten wat er met hun inbreng wordt gedaan. Het niet laten weten geeft het gevoel dat hun bijdrage slechts een “vinkje” voor de stakeholder is. Meerdere jongeren geven aan dat het niet erg is als stakeholders uiteindelijk niet beslissen in lijn met hun advies, maar dat ze dan op z’n minst moeten uitleggen waarom ze er niets mee doen.

“Er komt dan in het rapport van de organisatie dat ze in gesprek zijn geweest met jongeren. Maar eigenlijk was het gewoon een presentatie en dan een vragenronde achteraf, dan gaat het over vinkjes.”

Toon dankbaarheid

Tot slot vinden jongeren het belangrijk dat stakeholders dankbaar zijn dat jongeren met hen hebben meegedacht. Zij vinden het essentieel dat hun inbreng gewaardeerd wordt.

“Niet dat jongeren dankbaar hoeven te zijn dat er naar hen wordt geluisterd.”

Vergeet de nazorg niet

Nazorg na een participatiesessie is belangrijk. Voor jongeren kunnen na afloop bijvoorbeeld negatieve herinnering boven komen, twijfel over wat er gezegd is, een onprettige ervaring of juist voor het eerst een goede ervaring. Het is daarom belangrijk dat na afloop begeleiders ruimte hebben om jongeren daarin te begeleiden en ondersteunen.

Samenwerken en het delen van informatie

Zoals eerder benoemd, is samenwerking cruciaal – ook in de nazorgfase. Deel verzamelde inzichten en data met andere stakeholders, zodat de stem van jongeren breder wordt gehoord. Door informatie uit te wisselen en het gesprek aan te gaan, kunnen organisaties van elkaar leren en voorkomen ze herhaling van dezelfde trajecten. Dit versterkt de effectiviteit van jeugdparticipatie binnen de gehele jeugdzorgsector.

“Focus op de mensen en organisaties die wel jongeren willen betrekken en houd moed!”

Voorbeelden van concrete vormen

Bovenstaande tips bieden houvast voor betekenisvolle jeugdparticipatie. Daarnaast kwamen enkele concrete tips voor werkvormen naar voren:

- Posters, tekeningen of moodboards maken: jongeren kunnen ideeën en meningen op een visuele manier uitwerken en presenteren.
- Werkbladen en invulopdrachten: help jongeren structuur te geven in hun gedachten en input.
- Gebruik van stellingen: stellingen laten jongeren snel hun mening vormen en geven dynamiek aan de sessie.
- Kleine groepsopdrachten: jongeren werken samen aan een specifieke uitdaging en presenteren hun oplossing.
- Energizers en actieve werkvormen: afwisseling met sportieve of leuke, laagdrempelige elementen, zoals een korte quiz, teamspel of bewegingsoefening.
- Jongerenraden werken voor veel jongeren fijn. Ideaal zou zijn als dit vooraf wordt opgezet. Zo bepalen jongeren de agenda en koers. Op basis daarvan gaan volwassenen in gesprek. Ook werd benoemd dat het fijn is als het ruime jongerenraden zijn, zodat het niet erg is als een jongere een keer niet komt.
- Focusgroep: een groep jongeren die een specifiek onderwerp verder verdiepen, kan prettig zijn.
- Als het gaat om onderzoek doen, kunnen jongeren vanaf de start al meedenken met de (onderzoeks) vragen die gemaakt worden, tot aan het einde bij de aanbevelingen.

© UNICEF Nederland/van Bergen

Bijlage 1. Lijst met geïnterviewde organisaties

Actiz Jeugd	Projectgroep Jongeren als Stakeholder
Augeo Foundation	Keurmerkinstituut
Augeo Jongerentaskforce	De Nationale Kinderombudsman
Associatie Wijkteams	LOC Cliëntenraden
Defence for Children	MIND
Stichting ExpEx	Nationale Jeugdraad (NJR)
Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV)	Nederlands Jeugdinstituut (Nji)
Generation YouthCare	Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP)
Het Vergeten Kind	Number 5 foundation
Ieder(in)	Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS)
Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd	Raad voor de Kinderbescherming (RvdK)
Inspectie Justitie en Veiligheid	Sociaal-Economische Raad (SER)
Jeugdautoriteit	Stichting kwaliteitsregister Jeugd (SKJ)
Jeugdstem	Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd (SBJ)
JeugdWelzijnsBeraad	UNICEF Jongerenpanel
Jeugdzorg Nederland	Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
JongPIT	Veilig Thuis Landelijk Netwerk
JongWijs	

Bijlage 2. De negen voorwaarden voor betekenisvolle participatie

Kinderen en jongeren hebben recht op participatie, dit is één van de vier grondbeginselen uit het VN-Kinderrechtenverdrag. Het is belangrijk dat kinderen een stem hebben in besluitvorming die hun directe leefomgeving raakt. De inbreng van kinderen verrijkt het beleid van volwassenen. UNICEF Nederland hecht grote waarde aan betekenisvolle en effectieve participatie. Daarom moedigen wij het Rijk, gemeenten en alle andere organisaties aan om rekening te houden met de negen voorwaarden voor betekenisvolle participatie, zoals vastgesteld door het VN-Kinderrechtencomité, en overgenomen door UNICEF Internationaal:

1. Transparant en informatief

Kinderen en jongeren krijgen informatie over hun recht om te participeren. Dit gebeurt op een inclusieve, kindvriendelijke en toegankelijke manier.

De informatie kan gaan over:

- Hoe ze kunnen participeren.
- Waarom ze gevraagd worden te participeren.
- De mate waarin ze kunnen participeren.
- De impact die ze kunnen maken door te participeren.

2. Vrijwillig

Kinderen en jongeren hebben de vrijheid om te kiezen of ze willen participeren. Participatie is een recht, geen plicht. Organisaties mogen kinderen en jongeren niet dwingen om te participeren of hun mening te geven. Dit betekent dat:

- Kinderen en jongeren voldoende tijd krijgen om in te stemmen.
- Kinderen en jongeren weten dat ze ten alle tijde kunnen stoppen.
- School altijd voor gaat evenals andere verplichtingen die belangrijk zijn.

3. Respectvol

Organisaties behandelen kinderen en jongeren met respect en creëren een veilige omgeving waar zij hun mening vrij kunnen verkondigen. Medewerkers van de organisatie zijn zich bewust van en respecteren de verschillende achtergronden, familieomstandigheden, culturele context en de sociaaleconomische omgeving van de kinderen en jongeren.

4. Relevant

De mogelijkheden om te participeren binnen de organisatie zijn afgestemd op het kennisniveau van kinderen en jongeren. De focus ligt op onderwerpen en thema's die relevant zijn in hun leven en context. Kinderen en jongeren kunnen zelf onderwerpen aandragen die zij relevant vinden. Ze mogen bepalen of ze willen meedenken over vraagstukken die worden aangedragen door volwassenen.

5. Kindvriendelijk

Organisaties bereiden kinderen en jongeren op een kindvriendelijke wijze voor op hun participatie. Dit betekent dat:

- Kinderen en jongeren worden geholpen in de voorbereidingen.
- Kinderen en jongeren informatie krijgen die voor hen goed te begrijpen is.

6. Inclusief

Alle kinderen en jongeren kunnen participeren binnen de organisatie. Dit betekent dat:

- Organisaties proactieve maatregelen nemen en in de communicatie rekening houden met groepen die moeilijker te bereiken zijn.
- Participatie erop gericht is dat kinderen van verschillende achtergronden kunnen deelnemen.
- Er aandacht is voor verschillende leeftijdsgroepen, vaardigheden en gender.
- Participatie bestaande discriminerende patronen weet te doorbreken.

7. Training en ondersteuning

Medewerkers van organisaties die met kinderen en jongeren werken bezitten de kennis en vaardigheden om betekenisvolle participatie goed te kunnen begeleiden. Dit betekent dat:

- Organisaties ervoor zorgen dat de medewerkers een training ontvangen, waardoor ze zich bewust zijn van het belang van participatie en begrijpen wat hier voor nodig is. Deze training zou (deels) door de kinderen en jongeren zelf gegeven kunnen worden.
- Organisaties een omgeving creëren waarbinnen kinderen en jongeren hun vaardigheden om deel te nemen aan de participatie kunnen ontwikkelen, onder meer door kinderen en jongeren de ruimte te bieden om een training aan te vragen op een onderwerp binnen betekenisvolle participatie naar keuze.

8. Veilig

Volwassenen die met kinderen omgaan hebben een zorgplicht. Organisaties nemen voorzorgsmaatregelen om te voorkomen dat kinderen en jongeren tijdens een participatieve activiteit in een onveilige situatie terecht komen. Dit betekent dat:

- De medewerkers van de organisatie hebben nagedacht over een Child Safeguarding gedragscode. Alle medewerkers kennen deze gedragscode.

- Voorzorgsmaatregelen zijn genomen om ervoor te zorgen dat kinderen en jongeren veilig zijn.
- Kinderen en jongeren weten wat ze moeten doen als hun rechten geschonden worden of als zij zich onveilig voelen.
- Alle deelnemende kinderen en jongeren en hun ouders of verzorgers schriftelijk toestemming hebben gegeven voor verspreiding en gebruik van persoonlijke informatie, zoals beeldmateriaal, persoonsgegevens, data etc.

9. Verantwoording

Na de participatieve activiteit krijgen kinderen en jongeren feedback over hoe hun mening en ideeën zijn meegenomen in de beslissing(en) van de organisatie, welke invloed ze hebben gehad op deze beslissing(en) en of ze mogelijk gevraagd worden voor participatieve activiteiten in de toekomst.

COLOFON

Stem van kinderen aan de jeugdzorgtafels

Analyse hoe organisatie met invloed op het jeugdzorgbeleid de inbreng van kinderen en jongeren meenemen

Auteur: UNICEF Nederland

Redactie: UNICEF Nederland

Opmaak: UNICEF Nederland

Fotografie: © UNICEF NL/2022/van Bergen, © UNICEF NL/2024/Derkx

Oplage: 100 exemplaren

Drukwerk: Groenprint

Als 's werelds grootste kinderrechtenorganisatie biedt UNICEF hulp bij acute nood en hulp op de lange termijn. UNICEF is de VN-kinderrechtenorganisatie, met een unieke opdracht vanuit de Verenigde Naties: alle kinderen geven waar ze recht op hebben. UNICEF werkt samen met regeringen en partners en lobbyt voor het waarborgen van kinderrechten. Dat doen we in Nederland en overal op de wereld. Samen maken we het verschil voor ieder kind. Voor nu én morgen

Op de hoogte blijven van ons werk op jeugdzorg ga dan naar www.unicef.nl/jeugdzorg

UNICEF Nederland

Bezuidenhoutseweg 74
2594 AW Den Haag

088 444 9650
info@unicef.nl
www.unicef.nl